

HISTORISCHE RUBRIEK

2009, nr.6

INFORMATIE VAN DE HISTORISCHE VERENIGING BAKKEVEEN

Tweede nummer van Ald Bakkefean

In de afgelopen maand is het tweede nummer van Ald Bakkefean verschenen. De leden hebben het tijdschrift inmiddels thuis ontvangen. Hopelijk heeft het lezen en plaatjes kijken enig plezier verschaft. Bent U ook nieuwsgierig, meldt U zich dan aan als lid van de vereniging bij Jelly Hoekstra (tel. 1516-541836 of via het e-mailadres jellyhb@home.nl). U krijgt dan ook nog het eerste nummer. Losse nummers kunt U kopen bij de VVV.

Zomervakantie

In de komende maanden gaat de historische vereniging even een beetje met vakantie. In september melden we ons in het Klupblad weer met nieuwe berichten en bijdragen. Tot dan!

De Spaanse griep sloeg toe in Bakkeveen

Onlangs brak de Mexicaanse griep uit, waarvoor men aanvankelijk erg bevreesd was. De reden hiervoor was, dat het een onbekende griepsoort is en daaruit voortvloeiend kan er een situatie ontstaan, dat de bestrijding van deze ziekte aanvankelijk minder effectief is. Dit in tegenstelling tot de gewone griep, die elk jaar voor komt. Slaat zo'n onbekend virus over de hele wereld toe dan wordt er gesproken van een pandemie, die eens in de 10 tot 50 jaar uitbreekt en waartegen niemand nog weerstand heeft.

Een zeer beruchte grieppandemie brak uit in 1918, namelijk de Spaanse griep. Hieraan zijn over de hele wereld 10 tot 50 miljoen mensen gestorven. Omdat de communicatiemiddelen toen minder waren dan nu en sommige landen a.h.w. afgesloten waren van de buitenwereld, is het juiste aantal niet precies bekend.

Sommige bronnen spreken van 20 tot 40 miljoen doden. Zou het mogelijk zijn de Spaanse griep van toen in onze tijd te plaatsen, dan zouden daaraan veel minder mensen overlijden, omdat de wetenschap om zoiets te bestrijden zich snel ontwikkeld heeft.

Achteraf schijnt de Mexicaanse griep meer een storm in een glas water te zijn geweest.

De vraag is of de Spaanse griep ook slachtoffers geëist heeft in Bakkeveen. Het antwoord daarop is bevestigend. Het aantal doden is onbekend, omdat de oorzaak van sterven van een

honderdtal jaren geleden nog altijd

moeilijk te achterhalen is. Maar in het *familieboek De nazaten van Hindrik Gerrits Rinkema* lezen we: Roel de Jong geboren op 26 februari 1889 te Bakkeveen, overleden op 1 december 1918 aldaar, 29 jaar oud, postbode. Overleden aan de Spaanse griep. Roel is getrouwd op 7 februari 1918 te Beetsterzwaag met Sophia Engberts, geboren op 12 juni 1896 te Bakkeveen. Uit dit huwelijk stamt Jantje de Jong, geboren op 11 april 1918 te Bakkeveen.

Uit deze aankondiging kunnen we twee conclusies trekken, ten eerste dat de geboorte van Jantje wat aan de vroege kant was (twee maanden na het huwelijk van het echtpaar) en ten tweede dat Sophia nog maar 22 jaar was toen ze al weduwe werd. Ze is ook niet weer getrouwd.

Gerrit Sikkema (1892-1981), die heel veel van het oude Bakkeveen wist en er ook graag en vaak over vertelde (hij was trouwens een neef van Roel de Jong), verhaalde het volgende: het was vroeger gewoonte om bij een sterfgeval in de avond van de dag van overlijden de kerkklokken te luiden. Aan de manier van luiden kon men horen of het een kind of een volwassene betrof en of het een man of een vrouw was. In 1918 was het rondom veel stiller,

zodat er haast elke avond klokgelui gehoord kon worden en men aan de klank van de klokken precies wist te vertellen welk dorp nu weer getroffen was.

Hoe het verder ging

Het huis, waarin Sophia (in de volksmond Fie geheten) en Jantje woonden, is het tegenwoordige pand Weverswâl 27. Het was in 1916 gekocht door de vader van Fie, landbouwer Jacob Engberts. Ook voor

Fie Engerts in haar winkeltje samen met Jonkheer Aert van der Goes en diens dochter. Opname uit 1977.

die tijd was het al in bezit van de familie Engberts. Ook Richtje, de zuster van Fie, schijnt een tijd lang bij het gezinnetje ingewoond te hebben. Fie startte met een kruidenierswinkeltje; daarvoor was het huis ook al een winkelpand. Een bijzonderheid van de inventaris was een prachtige balans met twee koperen schalen, die aan kettinkjes hingen. De schalen waren altijd glimmend gepoetst. In de televisierubriek *Tussen Kunst en Kitsch* zou deze weegschaal niet misstaan. Op een ruit boven de deur was de naam aangebracht: S. de Jong-Engberts.

Aanvankelijk ging vader Jacob Engberts in het begin van de week bij klanten bestellingen opnemen om de genoteerde waren een paar dagen later af te leveren. Ook waren er wel enkele klanten, die het winkeltje bezochten, maar een vetpot kan het nooit geweest zijn gezien de concurrentie en wat de gezinnen toen te besteden hadden. Ook moesten de slechte crisisjaren (de jaren dertig) nog beginnen.

Niet onwaarschijnlijk is dat Fie wat geldelijke ondersteuning heeft gehad van de families Engberts en De Jong. De laatste was de schoonfamilie van Fie. De man ervan was onderwijzer in Bakkeveen. Het meisje Jantje kon blijkbaar goed leren, want zij mocht naar de U.L.O., wat in die dagen een uitzondering was. Dit ging zo goed, dat ze na een jaar U.L.O. naar de H.B.S. ging, wat een nog grotere uitzondering was, omdat in die tijd zoiets praktisch alleen aan de gegoede stand voorbehouden was.

Ze heeft het H.B.S.-diploma behaald en ze kreeg een functie op het gemeentehuis in Aduard. Enkele jaren later kreeg ze een betrekking op het

gemeentehuis in Beetsterzwaag. In 1944 is Jantje getrouwd met de plaatselijke onderwijzer Johan Bernhard van den Berg, die voor die tijd een uitzonderlijke lengte van ongeveer twee meter had. In 1949 is het gezin Van den Berg, inmiddels uitgebreid met twee zonen, verhuisd naar Almelo en in 1951 naar Deventer, waar Johan (Jo) leraar aan de L.T.S. werd. Daar werden nog eens drie dochters geboren. Later nog negen kleinkinderen en twee achterkleinkinderen. Zo zie je hoe een heel klein gezin zich soms tot een grotere familie uitbreidt.

Behalve het huis herinnert niets meer in Bakkeveen aan het gezin De Jong-Engberts. Zelfs de grafsteen van Roel de Jong is verdwenen. Het ijzeren hekje, dat rond het graf aangebracht was, is volgens sommigen door Fie later als een soort tuinhekje gebruikt.

Wat wel eens vergeten wordt, is dat een kind als Jantje zonder vader is opgegroeid. Moeder en dochter hebben de draad wel weer opgepakt, wat onder meer blijkt uit het feit, dat ze intensief aan het sociale leven meededen door lid te zijn van o.a. de zangvereniging en de gymnastiek. Bij bijna alle van oorsprong Bakkeveensters ouder dan circa 65 jaar zijn Fie en Jantje van Fie (zoals ze genoemd werd) wel bekend.

Sophia de Jong-Engberts overleed in 1977, Jantje van den Berg-de Jong in 2005 en Johan Bernhard van den Berg in 1986.

Klaas Sikkema

FIETSPLAATJES

In 1924 voerde de Minister van Financiën H. Colijn het fietsplaatje in. De eerste fietsplaatjes kosten f 3,- en vanaf 1931 f 2,50. De boetes voor het niet bij je hebben of het niet zichtbaar op het stuur bevestigd hebben, konden oplopen tot f 10,-.

Minvermogenenden kregen een gratis plaatje met een gat erin. Dat was persoonsgebonden. Het gat had elk jaar een andere maat om vals gebruik tegen te gaan. Kinderfietsjes waren vrij, tenzij ze luchtbanden hadden. De plaatjes waren meestal van messing.

Huishoudens die één plaatje hadden en er twee nodig hadden, leenden een plaatje bij de burens of bij

familie. Er werden houdertjes van leer voor gemaakt die je aan de jas kon hangen. Arbeiders die een plaatje met een gat aanvroegen om naar de werkverschaffing te gaan, kregen het alleen als ze langer dan een half uur moesten lopen om op het werk te komen.

Al gauw waren er snode lieden die vervalsingen maakten. Ze namen dan een echt fietsplaatje en klemden dat in de bankschroef tussen twee stukken rubber. Goed aandraaien en dan kwamen de afdrukken in het rubber te staan. Dan werd het origineel eruit gehaald en een blanco messing

Aanvulling eerdere bijdrage:

In het Klupblad van februari 2009 kan aan **OPSCRIFTEN OP WINKELRAMEN** nog toegevoegd worden: *Dijkstra bezocht. Voordelig gekocht.* Dit stond eind jaren '30 van de vorige eeuw op het uithangbord van de Spar-winkel van Piet Dijkstra (nu pand Duerswâldmerwei nr.8).

Misschien weet iemand nog een opschrift uit die tijd. In dat geval graag even aan mij doorgeven (tel. 0512-383246).

plaatje er weer tussen gevoegd en dan maar goed knijpen. Het valse plaatje was iets oppervlakkiger. Als er controle was waarschuwde men elkaar. Wie dan geen plaatje had liep met de fiets aan de hand door de controle. Lopend had je namelijk geen

Controle. Foto uit het boek van F.H.M. Grapperhaus

plaatje nodig. In de grote steden waren hele werkplaatsen waar men vervalsingen maakte, die op straat werden verkocht voor 50 of 60 cent.

In 1941 heeft de bezetter een einde gemaakt aan wat officieel de Rijwielbelastingwet heette en daarmee ook aan het fietsplaatje.

Maar ja, diezelfde bezetters namen later de fietsen in beslag en dat was nog veel erger....

Wie meer over het onderwerp wil weten kan terecht bij Ferdinand H.M. Grapperhaus, *Over de loden last van het koperen fietsplaatje.*

Tot slot: Bij Jappie en Kea van der Meulen aan de Tsjerkewâl vindt U alle 17 fietsplaatjes op een plankje gespijkerd. Echte verzamelaars willen van elk jaar een gewoon plaatje en een exemplaar met een gat erin.

J.J. de Zee

Klaas Sikkema